

**ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG KIẾN THỨC ĐÁP ỨNG Y TẾ
VỚI THẢM HỌA CỦA THÀNH VIÊN CÁC PHÂN ĐỘI QUÂN Y
TUYẾN TRUNG ĐOÀN, SƯ ĐOÀN VÀ BỆNH VIỆN**

*Lương Trung Hiếu^{1,2}, Nguyễn Như Lâm^{2,3}, Hoàng Hải²
Nguyễn Tiến Dũng^{2,3*}, Trần Đình Hùng^{2,3}, Ngô Minh Đức³, Nguyễn Đại¹
Nguyễn Thành Chung³, Lê Quang Thảo³, Nguyễn Thái Ngọc Minh³*

Tóm tắt

Mục tiêu: Đánh giá kiến thức về đáp ứng y tế trong thảm họa của thành viên các phân đội quân y. **Phương pháp nghiên cứu:** Khảo sát 333 thành viên của 45 phân đội quân y thuộc các trung đoàn, sư đoàn bộ binh đủ quân và 9 bệnh viện quân y tuyến chiến dịch, chiến lược thông qua trả lời bộ câu hỏi trắc nghiệm về thảm họa, đáp ứng y tế trong thảm họa. **Kết quả:** Điểm kiến thức của thành viên các phân đội quân y về đáp ứng y tế với thảm họa đạt ở mức trung bình ($60,74 \pm 12,78\%$). Một số nội dung có điểm kiến thức ở mức thấp bao gồm phương châm 4 tại chỗ (36,34%), vai trò của chỉ huy y tế tại hiện trường (32,73%), nội dung đánh giá nhanh nhu cầu y tế (24,62%), nhiệm vụ phân loại (16,22%), nguyên tắc vận chuyển nạn nhân (25,83%). Điểm kiến thức cao hơn có ý nghĩa thống kê ($p < 0,01$) ở nhóm thành viên là nam giới, tuổi trẻ, bác sỹ và đã được tập huấn ứng phó thảm họa. **Kết luận:** Kiến thức của thành viên các phân đội quân y về đáp ứng y tế trong thảm họa ở mức trung bình, cần có biện pháp tăng cường đào tạo, tập huấn về y học thảm họa.

Từ khoá: Kiến thức; Quân y; Thảm họa.

**ASSESSMENT OF THE STATE OF KNOWLEDGE REGARDING
DISASTER MEDICAL RESPONSE OF MEMBERS OF MILITARY
MEDICAL UNITS OF INFANTRY REGIMENTS, INFANTRY
DIVISIONS, AND HOSPITALS**

Abstract

Objectives: To evaluate knowledge regarding disaster medical response of members of military medical units. **Methods:** A study was conducted on 333 personnel

¹Cục Quân y

²Học viện Quân y

³Bệnh viện Bông Quốc gia Lê Hữu Trác, Học viện Quân y

*Tác giả liên hệ: Nguyễn Tiến Dũng (ntzung_0350@yahoo.com)

Ngày nhận bài: 25/9/2024

Ngày được chấp nhận đăng: 05/11/2024

<http://doi.org/10.56535/jmpm.v50i1.1035>

who belong to 45 military medical detachments of infantry regiments, divisions, and 9 military hospitals by answering multiple choice questionnaires and some hypothetical disaster scenarios. **Results:** Knowledge of members of military medical units regarding disaster medical response was at medium level ($60.74 \pm 12.78\%$). Some contents had low knowledge scores, including the 4 on-site mottoes (36.34%), the role of the medical commander at the scene (32.73%), the content of rapid health need assessment (24.62%), triage task (16.22%) and principles for transporting victims (25.83%). Knowledge level was significantly higher ($p < 0.01$) in groups of members who were male, younger, doctors and had received disaster response training. **Conclusion:** Knowledge regarding disaster medical response of members of military medical units was at a medium level. It is necessary to conduct more training and education courses in disaster medicine.

Keywords: Knowledge; Military medical; Disaster.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Công tác đáp ứng y tế với thảm họa thường khó khăn do thảm họa xảy ra bất ngờ, số lượng lớn nạn nhân bị ảnh hưởng cùng lúc, cơ cấu tổn thương và bệnh tật phức tạp, ngay lập tức phải huy động số lượng lớn về nhân lực, phương tiện và cơ sở vật chất [1, 2].

Lực lượng quân y hiện nay có mặt tại hầu khắp các tỉnh thành trong cả nước, bên cạnh nguồn lực được trang bị mang tính đặc thù còn có tính kỹ thuật cao, đội ngũ được rèn luyện thường xuyên, khả năng cơ động, sẵn sàng cao trong mọi tình huống. Việc kết hợp quân và dân y trong đáp ứng y tế với thảm họa, tai nạn thương tích hàng loạt là cần thiết và cũng là mô hình chung của phần lớn các quốc gia

trên thế giới. Trong xu thế hội nhập, Việt Nam đang tích cực tham gia vào các hoạt động hỗ trợ nhân đạo trên thế giới, điển hình như tháng 02/2023, Bộ Quốc phòng đã cử lực lượng quân y tham gia hỗ trợ y tế cho thảm họa động đất tại Thổ Nhĩ Kỳ. Do đó, thành viên của các phân đội quân y phải có đủ kiến thức, kỹ năng để giải quyết tất cả các tình huống một cách độc lập. Nghiên cứu này được thực hiện nhằm: *Đánh giá kiến thức đáp ứng y tế với thảm họa của thành viên các phân đội quân y thuộc trung đoàn, sư đoàn bộ binh đủ quân và bệnh viện quân y tuyến chiến dịch, chiến lược; từ đó, làm cơ sở để đề xuất một số giải pháp tăng cường năng lực đáp ứng y tế với thảm họa của các phân đội quân y.*

ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

1. Đối tượng nghiên cứu

333 thành viên của 45 phân đội quân y (đội phẫu thuật cứu chữa bước đầu, cứu chữa cơ bản) thuộc 11 sư đoàn bộ binh đủ quân; 25 trung đoàn bộ binh đủ quân đại diện cho các quân khu, quân đoàn trong toàn quân, 9 bệnh viện tuyến chiến dịch và chiến lược (Bệnh viện Quân y 175, Bộ Quốc phòng; Bệnh viện Bông Quốc gia Lê Hữu Trác, Học viện Quân y; Bệnh viện Quân y 105, Tổng cục Hậu cần; Bệnh viện quân y 87, Tổng cục Hậu cần; Bệnh viện Quân y 109, Quân khu 2; Bệnh viện Quân y 7, Quân khu 3; Bệnh viện Quân y 4, Quân khu 4; Bệnh viện Quân y 121, Quân khu 9; Bệnh viện Quân y 211, Quân đoàn 3).

* *Tiêu chuẩn lựa chọn*: Thành viên là bác sĩ, y sĩ/điều dưỡng có thâm niên tham gia các phân đội quân y từ 1 năm trở lên hoặc đã tham gia đáp ứng y tế, diễn tập đáp ứng y tế với thảm họa trước đây.

* *Tiêu chuẩn loại trừ*: Thành viên là y tá, tài thương, nhân viên hậu cần, dược; thành viên có thâm niên tham gia các phân đội quân y dưới 1 năm.

* *Thời gian và địa điểm nghiên cứu*: Nghiên cứu được tiến hành từ tháng 6/2023 - 6/2024 tại 45 phân đội quân y.

2. Phương pháp nghiên cứu

* *Bộ câu hỏi khảo sát*: Bộ câu hỏi gồm 18 câu hỏi trắc nghiệm, mỗi câu hỏi đều được xây dựng có 4 phương án trả lời, trong đó có 1 phương án trả lời đúng. Ngoài những thông tin chung về người tham gia khảo sát như tuổi, giới tính, nghề nghiệp, kinh nghiệm tham gia đáp ứng, diễn tập đáp ứng y tế với thảm họa, nội dung bộ câu hỏi khảo sát tập trung vào kiến thức về đáp ứng y tế với thảm họa.

Tổ chức đáp ứng y tế trong thảm họa: Khái niệm, loại hình thảm họa; nguồn lực ứng phó thảm họa; nguyên tắc đáp ứng y tế trong thảm họa; phương châm 4 tại chỗ; tổng chỉ huy ứng phó thảm họa; vai trò của chỉ huy y tế tại hiện trường.

Đội cấp cứu và các nội dung đáp ứng y tế: Loại hình, nhiệm vụ cứu chữa của đội cấp cứu, thời gian triển khai đội cấp cứu; chức năng trung tâm điều phối; sự cần thiết đánh giá nhanh nhu cầu y tế; mục tiêu, nội dung đánh giá nhanh nhu cầu y tế; trách nhiệm tìm kiếm nạn nhân; sự cần thiết tái phân loại nạn nhân; nhiệm vụ tổ phân loại trong thảm họa; nguyên tắc vận chuyển nạn nhân.

* *Phương pháp khảo sát và đánh giá:*

Thành viên các phân đội quân y sau khi được rà soát đủ điều kiện sẽ được giới thiệu mục tiêu của khảo sát, hướng dẫn phương pháp và có 15 phút để trả lời các câu hỏi.

Phương pháp đánh giá: Thống kê tỷ lệ các câu trả lời đúng, đánh giá mối liên quan giữa kết quả trả lời với một số chỉ tiêu như giới tính, độ tuổi, nghề nghiệp, đã được tập huấn ứng phó thảm họa/tham gia ứng phó thảm họa chưa.

* *Xử lý số liệu:* Số liệu nghiên cứu được xử lý trên phần mềm Stata 16.0.

Giá trị $p < 0,05$ được coi là có ý nghĩa thống kê.

3. Đạo đức nghiên cứu

Nghiên cứu đã được thông qua Hội đồng Đạo đức của Học viện Quân y theo Quyết định số 64/KHQSQ ngày 07/02/2023. Số liệu đã được cá nhân, đơn vị chủ quản là các trung đoàn, sư đoàn bộ binh đủ quân, các bệnh viện trong phạm vi nghiên cứu cho phép sử dụng và công bố. Nhóm tác giả cam kết không có xung đột lợi ích trong nghiên cứu.

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Bảng 1. Đặc điểm của đối tượng nghiên cứu (n = 333).

Đặc điểm	Phân nhóm	Số lượng (n)	Tỷ lệ (%)
Giới tính	Nam	324	97,30
	Nữ	09	2,7
Nghề nghiệp	Bác sỹ	81	24,32
	Y sỹ/điều dưỡng	252	75,68
Tập huấn ứng phó thảm họa	Chưa	293	87,99
	Có	40	12,01
Tham gia ứng phó thảm họa	Chưa	270	81,08
	Có	63	18,92
Tuổi (năm), $\bar{X} \pm SD$ (min - max)		37,96 $\pm$ 7,85 (21 - 56)	

Độ tuổi trung bình của thành viên các phân đội quân y là 37,96 $\pm$ 7,58, nam giới chiếm tỷ lệ rất cao (97,30%). Trong số 333 người, có 81 bác sỹ (24,32%). Phần lớn đối tượng tham gia nghiên cứu chưa được tập huấn về ứng phó trong thảm họa (87,99%) và chưa tham gia ứng phó thảm họa (81,08%).

Bảng 2. Kiến thức về tổ chức đáp ứng y tế trong thảm họa (n = 333).

Nội dung đánh giá	Đúng		Sai	
	n	%	n	%
Khái niệm, loại hình thảm họa	173	51,95	160	48,05
Nguồn lực ứng phó thảm họa	321	96,40	12	3,60
Nguyên tắc đáp ứng y tế trong thảm họa	272	81,68	61	18,32
Phương châm 4 tại chỗ	121	36,34	212	63,66
Tổng chỉ huy ứng phó thảm họa	294	88,29	39	11,71
Vai trò của chỉ huy y tế tại hiện trường	109	32,73	224	67,27

Có 51,95% thành viên các phân đội quân y hiểu đúng về khái niệm và loại hình thảm họa. Kiến thức về nguồn lực ứng phó, nguyên tắc đáp ứng y tế thảm họa của các thành viên chiếm tỷ lệ cao với kết quả lần lượt là 96%, 40% và 81,68%. Tuy nhiên, chỉ 36,34% hiểu đúng về phương châm 4 tại chỗ trong ứng phó thảm họa và 32,73% hiểu đúng về vai trò của chỉ huy y tế tại hiện trường.

Bảng 3. Kiến thức về đội cấp cứu và các nội dung đáp ứng y tế trong thảm họa (n = 333).

Nội dung đánh giá	Đúng		Sai	
	n	%	n	%
Loại hình đội cấp cứu trong thảm họa	56	16,82	277	83,18
Thời gian triển khai đội cấp cứu	266	79,88	67	20,12
Nhiệm vụ cứu chữa của đội cấp cứu	209	62,76	124	37,24
Chức năng trung tâm điều phối	268	80,48	65	19,52
Sự cần thiết đánh giá nhanh nhu cầu y tế	311	93,39	22	6,61
Mục tiêu đánh giá nhanh nhu cầu y tế	178	53,45	155	46,55
Nội dung đánh giá nhanh nhu cầu y tế	82	24,62	251	75,38
Trách nhiệm tìm kiếm nạn nhân	314	94,29	19	5,71
Sự cần thiết tái phân loại nạn nhân	293	87,99	40	12,01
Nhiệm vụ của tổ phân loại trong thảm họa	54	16,22	279	83,78
Nguyên tắc vận chuyển nạn nhân	86	25,83	247	74,17

Chỉ có 16,82% thành viên các phân đội quân y biết được loại hình các đội cấp cứu theo phân loại của Tổ chức Y tế Thế giới. Tỷ lệ cao (79,88%) đối tượng nghiên cứu nắm được thời gian triển khai đội cấp cứu, nhiệm vụ cứu chữa của đội cấp cứu (62,76%) và chức năng của trung tâm điều phối các đội cấp cứu (80,48%). Phần lớn các thành viên có kiến thức tốt về sự cần thiết đánh giá nhanh nhu cầu y tế trong thảm họa (93,39%), nhiệm vụ tìm kiếm nạn nhân thảm

họa (94,29%), sự cần thiết của tái phân loại (87,99%). Tuy nhiên, chỉ có 53,45% nắm được mục tiêu và 24,62% nắm được các nội dung đánh giá nhanh nhu cầu y tế. Tỷ lệ trả lời đúng nhiệm vụ của tổ phân loại và nguyên tắc vận chuyển nạn nhân còn thấp (16,22% và 25,83%).

Bảng 4. Kết quả tổng hợp kiến thức của thành viên các phân đội quân y.

Tỷ lệ trả lời đúng số câu hỏi	Số lượng (n)	Tỷ lệ (%)
≤ 50%	79	23,72
51 - 75%	217	65,16
> 75%	37	11,12
$\bar{X} \pm SD$	60,74 ± 12,78	

Trong tổng số 333 thành viên các phân đội quân y được khảo sát, 37 người (11,12%) trả lời đúng > 75% số câu hỏi, 23,72% người trả lời đúng ≤ 50% số câu hỏi. Tỷ lệ trung bình số câu hỏi được trả lời đúng là 60,74%.

Bảng 5. Phân bố tỷ lệ trả lời đúng với một số yếu tố liên quan.

Nội dung	Phân nhóm	Tỷ lệ trả lời đúng (%)	p
Giới tính	Nữ	52,46 ± 12,14	0,048
	Nam	60,97 ± 12,73	
Tuổi, năm	≤ 40	62,86 ± 12,12	0,0003
	> 40	57,70 ± 13,12	
Nghề nghiệp	Bác sỹ	65,36 ± 12,97	0,0002
	Y sỹ, điều dưỡng	59,25 ± 12,37	
Tập huấn ứng phó thảm họa	Có	64,02 ± 10,37	0,041
	Chưa	60,29 ± 13,02	
Đã tham gia ứng phó thảm họa	Có	60,84 ± 12,15	0,94
	Chưa	60,72 ± 12,91	

Điểm kiến thức cao hơn có ý nghĩa thống kê ở nam giới, nhóm tuổi ≤ 40 (p < 0,01). Bác sỹ có tỷ lệ trả lời đúng các câu hỏi cao hơn có ý nghĩa thống kê so với nhóm y sỹ và điều dưỡng (p < 0,005). Nhóm đối tượng đã được tập huấn có mức kiến thức cao hơn có ý nghĩa thống kê so với nhóm chưa được tập huấn (p < 0,05). Không có sự khác biệt có ý nghĩa thống kê giữa hai nhóm có hoặc chưa từng tham gia đáp ứng y tế với thảm họa.

BÀN LUẬN

Kiến thức và kỹ năng của nhân viên y tế đóng vai trò rất quan trọng trong đáp ứng y tế với thảm họa, bên cạnh kiến thức cụ thể về việc phân loại, cấp cứu, điều trị và vận chuyển cho từng nạn nhân, kiến thức về công tác chỉ huy điều hành, công tác phối kết hợp giữa các bộ phận y tế, các tuyến y tế cũng có vai trò rất quan trọng.

Trên thế giới đã có một số nghiên cứu đánh giá kiến thức của nhân viên y tế trong việc quản lý thảm họa y tế. Kết quả cho thấy mức độ khác nhau giữa các quốc gia, kể cả các nước phát triển và đang phát triển.

Nghiên cứu của chúng tôi cho kết quả kiến thức về đáp ứng y tế trong thảm họa của 333 thành viên các phân đội quân y ở mức trung bình ($60,74 \pm 12,78\%$); kết quả có sự khác biệt không đáng kể so với nghiên cứu năm 2020 ở Ethiopia cho thấy hơn 50% nhân viên y tế có kiến thức chưa đầy đủ về đáp ứng y tế với thảm họa hoặc tình trạng khẩn cấp. Tại Thụy Điển, Nilsson và CS (2016) thông báo kiến thức của nhân viên y tế ở mức trung bình với mức điểm đạt $69,77/100$ [2]. Nghiên cứu gần đây ở Pakistan (2022) cũng cho kết quả tương tự [3]. Nguyên nhân kết quả chưa cao có thể do chuyên ngành y học thảm họa chưa được quan tâm đào tạo đúng mực hoặc trong quá trình đào tạo chưa được thực hành đầy

đủ, thực tế về đáp ứng y tế với thảm họa trong quá trình học tập tại nhà trường còn hạn chế; do đó, cần phải có những biện pháp đồng bộ (đào tạo huấn luyện tại học viện nhà trường, tập huấn cập nhật kiến thức kỹ năng, đào tạo liên tục, diễn tập) nhằm nâng cao kiến thức đáp ứng y tế với thảm họa đối với nhân viên y tế trong bối cảnh tần suất, mức độ thảm họa có xu hướng diễn ra ngày càng dày và khốc liệt hơn trên thế giới cũng như tại Việt Nam.

Kết quả của chúng tôi cũng cho thấy tỷ lệ trả lời đúng các câu hỏi cao hơn có ý nghĩa thống kê ở nam giới, tuổi trẻ, bác sỹ và nhóm đã được tập huấn. Tuy nhiên, không thấy sự khác biệt có ý nghĩa về kiến thức giữa nhóm đã tham gia và không tham gia ứng phó thảm họa. Kết quả tương đồng với nghiên cứu Shanableh và CS tại UAE (2023) cho thấy mức độ kiến thức khác nhau đáng kể giữa các nhóm tuổi và các đối tượng nghề nghiệp, giới tính và vị trí làm việc [4]. Năm 2015, Al Thobaity AA và CS thông báo kiến thức của điều dưỡng làm việc ở các bệnh viện quân y tốt hơn so với điều dưỡng làm việc ở các bệnh viện dân y tại Arabia Saudi [5]. Sự chênh lệch về kiến thức đáp ứng y tế với thảm họa khác nhau giữa các nhóm có thể do tiếp cận với kiến thức qua huấn luyện, tập huấn, thực hành hoặc trực tiếp tham gia đáp ứng y tế với thảm họa giữa các nhóm có xu hướng khác nhau:

Bác sỹ thường được cử đi huấn luyện, tập huấn nhiều hơn so với nhóm y sỹ, điều dưỡng.

Năm 2019, King HC và CS đánh giá kiến thức và kỹ năng ứng phó thảm họa của nhân viên quân y của Hoa Kỳ cho thấy kiến thức đạt ở mức trung bình và có 6 yếu tố ảnh hưởng đến kiến thức của nhân viên quân y gồm kinh nghiệm tham gia ứng phó thảm họa, đã tham gia diễn tập ứng phó với thảm họa, đã được tập huấn, trình độ học vấn, thâm niên công tác chuyên ngành, đã tham gia các hoạt động quốc tế [6]. Ở Việt Nam, nghiên cứu của Nguyễn Gia Tiến và CS (2017) cho thấy kiến thức của quân nhân, công nhân viên quốc phòng về sơ cứu nạn nhân bỏng hàng loạt trong thảm họa cháy nổ còn nhiều hạn chế. Tỷ lệ số câu hỏi trả lời đúng là 58,9%, đối tượng bác sỹ có tỷ lệ trả lời đúng cao hơn so với nhóm y sỹ, điều dưỡng ($p < 0,05$) [7].

Nghiên cứu của chúng tôi cũng cho thấy còn nhiều hạn chế trong kiến thức của thành viên các phân đội quân y tại các tuyến về công tác phân loại, vận chuyển và các khía cạnh khác trong tổ chức đáp ứng y tế với thảm họa. Gần 25% thành viên có kiến thức không đạt (trả lời đúng $< 50\%$ tổng số câu hỏi). Các mặt kiến thức còn yếu, cụ thể gồm đội cấp cứu, đánh giá nhanh nhu cầu y tế, phân loại nạn nhân thảm họa, vận chuyển nạn nhân thảm họa. Một trong

những nguyên nhân tạo ra khoảng trống kiến thức như phân tích ở trên là do hạn chế trong chương trình đào tạo, chương trình tập huấn, đào tạo liên tục về y học thảm họa và phần lớn thành viên chưa được tập huấn về ứng phó trong thảm họa (87,99%) và chưa tham gia ứng phó thảm họa (81,08%). Do vậy, tăng cường đào tạo liên tục, cập nhật kiến thức chuyên ngành y học thảm họa cho thành viên các phân đội quân y tại các tuyến bao gồm cả quân và dân y là cần thiết.

KẾT LUẬN

Kiến thức về đáp ứng y tế trong thảm họa của 333 thành viên các phân đội quân y ở mức trung bình ($60,74 \pm 12,78\%$). Phần lớn thành viên các phân đội quân y đã có nhận thức đúng đắn về nguyên tắc và nguồn lực ứng phó thảm họa; chỉ có 25,83% thành viên quân y trả lời đúng về nguyên tắc vận chuyển nạn nhân, 16,22% có kiến thức về nhiệm vụ của tổ phân loại nạn nhân; điều này cho thấy sự thiếu hụt rõ ràng trong việc chuyển giao từ lý thuyết sang thực hành.

Các yếu tố như nghề nghiệp, độ tuổi, thời gian phục vụ, tham gia tập huấn, kinh nghiệm thực tế tham gia đáp ứng y tế với thảm họa đều có ảnh hưởng đáng kể đến kiến thức của các thành viên trong lĩnh vực này. Những người < 40 tuổi và những người có thời gian phục vụ < 10 năm có kiến thức cao hơn đáng kể so với các nhóm khác.

Nguyên nhân tạo ra khoảng trống kiến thức là do hạn chế trong chương trình đào tạo, chương trình tập huấn, đào tạo liên tục về y học thảm họa. Do vậy, tăng cường đào tạo liên tục, cập nhật kiến thức chuyên ngành y học thảm họa cho nhân viên y tế, thành viên các phân đội quân y tại các tuyến bao gồm cả quân và dân y là cần thiết.

Lời cảm ơn: Nhóm nghiên cứu trân trọng cảm ơn quý cơ quan, đơn vị, cán bộ nhân viên đã nhiệt tình giúp đỡ chúng tôi hoàn thiện nghiên cứu này.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Sheganew Fetene Tassew, Ermias Sisay Chanie, Tekalign Amara Birle, et al. Knowledge, attitude, and practice of health professionals working in emergency units towards disaster and emergency preparedness in South Gondar Zone hospitals, Ethiopia, 2020. *Pan African Medical Journal*. 2022; 41(314).

2. Nilsson J, Johansson E, Carlsson M, et al. Disaster nursing: Self-reported competence of nursing students and registered nurses, with focus on their readiness to manage violence, serious events and disasters. *Nurse Education in Practice*. 2016; 17:102-108.

3. Gillani AH, Li S, Akbar J, et al. How Prepared Are the Health Care Professionals for Disaster Medicine Management? An Insight from Pakistan.

Int J Environ Res Public Health. 2022; 19(1):200.

4. Shanableh S, Alomar MJ, Palaian S, et al. Knowledge, attitude, and readiness towards disaster management: A nationwide survey among healthcare practitioners in United Arab Emirates. *PLoS ONE*. 2023; 18(2):e0278056.

5. Al Thobaity A, Plummer V, Innes K, et al. Perceptions of knowledge of disaster management among military and civilian nurses in Saudi Arabia. *Australas Emerg Nurs J*. 2015 Aug; 18(3):156-164.

6. King HC, Spritzer N, Al-Azzeh N. Perceived Knowledge, Skills, and Preparedness for Disaster Management Among Military Health Care Personnel. *Mil Med*. 2019 Oct 1; 184(9-10):e548-e554.

7. Nguyễn Gia Tiên, Chu Anh Tuấn, Nguyễn Như Lâm. Nghiên cứu nhận thức của quân nhân, công nhân viên quốc phòng về sơ cứu nạn nhân bỏng hàng loạt do cháy nổ. *Tạp chí y học Thảm họa và Bỏng*. 2017; 3:20-28.

8. Học viện Quân y. Giáo trình y học thảm họa (Dành cho đào tạo trình độ đại học). Nhà xuất bản Quân đội nhân dân, Hà Nội. 2022.

9. Lê Thế Trung, Đáp ứng y tế khẩn cấp trong thảm họa thiên tai. Nhà xuất bản Y học, Hà Nội. 2003.